

Dr Josip Kovačević i
Josip Cipot
Institut za istraživanje tla
Poljoprivrednog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

PRVI POČECI ORGANIZIRANE METEOROLOŠKE SLUŽBE
NA PODRUČJU NR HRVATSKE

I O prvim počecima meteoroloških opažanja u NR Hrvatskoj,
odnosno Jugoslaviji

Na području Jugoslavije osnovane su slijedeće najstarije meteorološke stanice:

Godine osnivanja	Mjesto stanice	Motritelj, ustanova
1850.	Ljubljana	Observatorij
1853.	Stara Gradiška	Stjepan Lipovac, učitelj
1853.	Zavalje (Lika)	Stjepan Krmpotić, učitelj
1857.	Zagreb	Opservatorij
1859.	Varaždin	Mirko Frančišković
1860.	Rijeka	Dr. Petar Salcher, profesor
1866.	Križevci	Kr. Više Gospodarsko učilište
1867.	Gospić	Mirko Lovrić
1868.	Senj	Pavao Rukavina, profesor
1868.	Vinkovci	Pavao Vuić
1869.	Karlovac (Rakovac)	Realna gimnazija
1871.	Kamnik	Martin Perc
1873.	Bjelovar	Franjo Josip Zovko, profesor
1874.	Fužine	Franjo Rački
1887.	Beograd	Opservatorij

Veliki značaj u prvim našim meteorološkim i fenološkim zapažanjima odigrale su srednje škole (gimnazije, razni stručni tehnikumi). Rezultati meteoroloških i fenoloških zapažanja srednjih škola štampani su u godišnjim izvještajima. U ovom »Vesniku« i u »Glasniku Prirodnjačkog Muzeja Srpske Zemlje«. Sre. B. Knj. 5—6 (1954) u radu *Materijal bibliografije Jugoslavenske fenologije s osvrtom na istorijski razvoj fenologije u svetu i kod nas* iznesli smo bibliografiju meteorološko-fenoloških radova i izvještaje srednjih škola na području FNRJ.

Neki radovi meteorološko-fenološki u izvještajima srednjih škola su trajne vrijednosti, te su ušli i u odgovarajuće međunarodne bibliografije.

VREMENOSLOVNA (METEOROLOGIČKA) MOTRENJA, MESECA OŽUJKA 1853.

Dana	Teg barometra pariške mere						Temperatura u zraku polag Reamure-a			Ostale opazke
	pri tempe- raturi		pri tempe- raturi		pri tempe- raturi		jutrom u 6 sati	popodne u 2 sata	u veče u 10 sati	
	linijah	linijah	linijah	linijah	linijah					
1	+5 ^o .0	327''41	+78 ^o .4	327''83	+7 ^o .0	327''60	+4 ^o .4	+8 ^o .3	+7 ^o .1	Kiša s ju- gozapadnj.
2	+5 ^o .0	327''25	+5 ^o .0	327''93	+4 ^o .0	327''09	+4 ^o .3	+4 ^o .2	+2 ^o .3	Kiša s jugo- zapadnjakom
3	+1 ^o .0	328''25	+1 ^o .4	328''46	+3 ^o .5	329''09	+0 ^o .3	+0 ^o .2	+3 ^o .3	Vedro i le- po vreme
4	+2 ^o .0	328''46	+3 ^o .5	329''72	+1 ^o .9	332''33	+1 ^o .4	+2 ^o .0	+0 ^o .4	Kiša i sneg s severozap.
5	+0 ^o .0	332''86	+4 ^o .0	333''91	+1 ^o .5	334''06	-1 ^o .3	+3 ^o .0	-1 ^o .0	Vedro lepo
6	+1 ^o .0	332''12	+5 ^o .0	333''06	+1 ^o .0	334''33	-1 ^o .3	+4 ^o .1	+0 ^o .0	U jut. vedr. lepo odn. malo obl.
7	+0 ^o .6	332''96	+7 ^o .5	333''70	+3 ^o .0	334''12	-0 ^o .1	+7 ^o .0	+2 ^o .3	Malo oblačno
8	+1 ^o .0	332''86	+7 ^o .5	333''91	+4 ^o .0	332''65	-0 ^o .2	+7 ^o .4	+3 ^o .3	Malo oblačno
9	+2 ^o .5	333''38	+7 ^o .8	333''49	+6 ^o .5	333''70	+1 ^o .5	+7 ^o .3	+5 ^o .3	Malo oblačno
10	+4 ^o .5	334''22	+9 ^o .5	334''54	+4 ^o .8	334''64	+2 ^o .3	+9 ^o .9	+4 ^o .2	Malo oblačno

II — ZNAČAJ BIVŠEG HRVATSKO-SLAVONSKOG GOSPODARSKOG DRUŠTVA
U ORGANIZACIJI METEOROLOŠKE SLUŽBE

Na području uže Hrvatske 1841. god. osnovano je »Hrvatsko-slavonsko gos-
podarsko društvo«, koje već iduće 1842. godine izdaje za svoje članove i ostale,
stručno-informativni časopis »Gospodarski list«. Ovaj list izlazi neprekidno kroz
120 godina. »Gospodarski list« je naš najstariji časopis, a spada i u najstarije ča-
sopise u svijetu. Prije 120 godina osnivači i pokretači »Gospodarskog lista« postavili
su mu solidne temelje. Cilj zbog čega i sada izlazi je isti. Osnovno mu je »unaprė-
đenje poljoprivrede«, a to je stalna aktivnost. Dogodile su se velike političke i so-
cijalne promjene kroz 120 godina na našem području, a »Gospodarski list« izlazi
neprestano.

Hrvatsko-slavonsko gospodarsko društvo sa »Gospodarskim listom« u prvim
decenijama osnutka Društva, odnosno izlaženja »Gospodarskog lista« pokrenulo je
cijeli niz aktivnosti. Tako npr. u okviru aktivnosti Gospodarskog društva, odnosno
»Gospodarskog lista« osniva se prvo Jugoslavensko poljoprivredno pokušalište 1843.
god. u Zagrebu (Tuškanac). Podulje vrijeme »Gospodarsko društvo« je vodilo brigu

o Narodnom Muzeumu u Zagrebu. Ono je imalo i neke naučne odsjeke, kao npr. *Naravoslovni odsjek*. Za nas je vrlo interesantna organizacija meteorološke službe unutar *Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva*.

U br. 11 od 1853 god. objavljen je prvi izvještaj — meteorološki izvještaj pod naslovom »*Vremenoslovna (meteorologična) motrenja meseca ožujka 1853*«. Ispod izvještaja je naslov organizacije:

»OBSERVATORIUM METEOROLOGIČKI HRVATSKO-SLAVONSKOG GOSPODARSKOG DRUŽTVA ZA HERVATSKU I SLAVONIJU«. U ovom broju »*Gospodarskog lista*«, pa sve do službene organizacije meteorološke službe, na stranicama »*Gospodarskog lista*« su donášani pomenuti izvještaji, koji se odnose uglavnom na područje Zagreba.

Iznijeli smo prvi meteorološki izvještaj, koji je štampan u *Gosp. listu* (br. 11 od 12. III 1853.):

Iznešeni izvještaj se odnosi na prvu dekadu mjeseca ožujka 1853.

Od navedenog broja »*Gospodarskog lista*« donášani su dekadni, odnosno mjesečni meteorološki izvještaji sve do kraja 1856. god.

U br. 7. »*Gospodarskog lista*« 1856 god. objavljena je u okviru »*Prirodoslovnog Odsjeka*« slijedeća obavijest:

Prof. A. Zeihammer :

»Početkom ove godine postavljen je Zagreb u broj onih mjestah carevine naše, gdje se redovita opažanja vremenoslowna prave. Istina doduše, da okolnosti ne dopuštaju sve pojave zrakokružja opaživati s željenom točnostju i oštroćom ustanoviti, međjutim ipak opažjenja ova neće baš beskorisnim prineskom biti u upoznavanju vremenoslownih odnošajuh u okolici našoj«.

Od 1857. god. pa nadalje u Hrvatskoj se meteorološka služba samostalno od-vija preko meteorološke stanice (observatorijuma).

Hrvatsko-slavonsko Gospodarsko društvo preko stranica »*Gospodarskog lista*« od 1853 do 1857 god. vrši pionirsku ulogu u vezi prvih početaka meteoroloških motrenja u Hrvatskoj.

III — ZAKLJUČAK

Gotovo pune četiri godine prije osnutka Zagrebačkog meteorološkog observatorijuma (1853—1857) *Hrvatsko-slavonsko gospodarsko društvo* pokrenulo je meteorološka motrenja na području Zagreba. 1853. god. osnovan je *Coservatorium meteorologički Hrvatsko-slavonskog Gospodarskog društva za Hrvatsku i Slavoniju*.

Sva meteorološka motrenja navedenog Observatorijuma štampana su kao dekadni, odnosno mjesečni izvještaji u »*Gospodarskom listu*«.